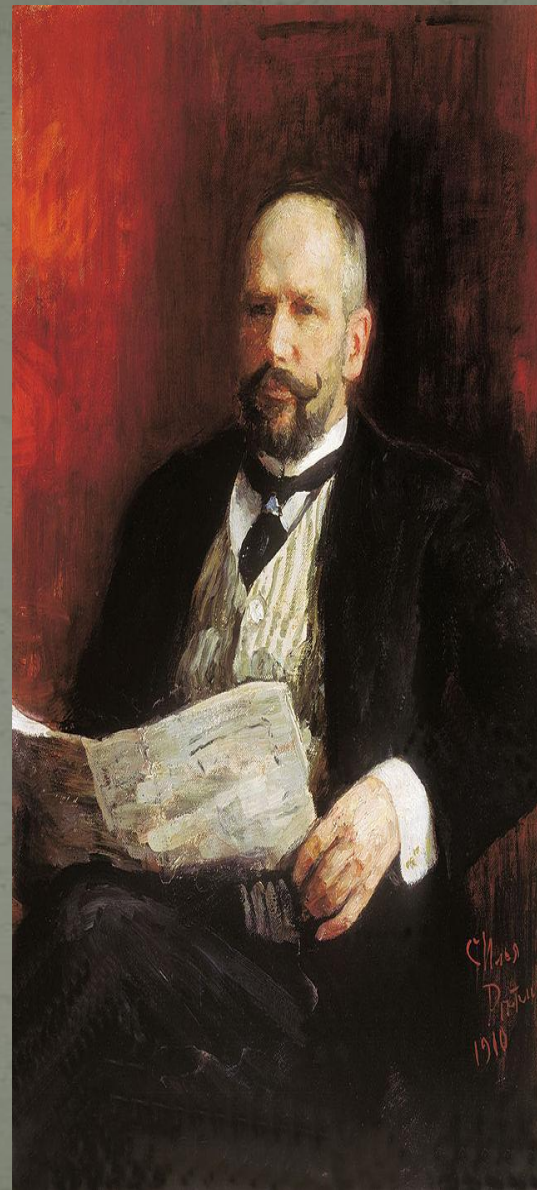

Реформа П. А. Столипіна

- **Петро́ Арка́дійович Століпін** (1862-1911) російський державний діяч, прем'єр-міністр, Століпін проводив жорстку політику на укріплення самодержавства, розпустив Думу, увів військово-польові суди, обмежував політичні свободи. Будучи російським націоналістом, вів боротьбу з національними автономіями. Розпочав аграрну реформу, що не була доведена до кінця. Правління Століпіна відзначалось жорстокими репресіями, в цей час виникли поняття «столипінська реакція», «столипінська краватка» та «столипінський вагон»

МЕТА РЕФОРМИ

- Придушивши революцію 1905-1907 рр., царський уряд розумів, що одними репресіями зняти соціальну напругу в суспільстві неможливо. Однією з головних причин революції було аграрне питання, вирішити яке запропонував голова ради міністрів і міністр внутрішніх справ П. Століпін. У листопаді 1906 р. ним було видано указ, який був затверджений царем і став законом 14 червня 1906 р. В указі містились основні положення реформи.

При розробці реформи П. Століпін виходив з положення, що ліквідація поміщицького землеволодіння призведе до втрати виробників товарного хліба, а з часом знову постане проблема малоземельності. Він пропонував реформувати селянське господарство шляхом руйнування селянської общини і перерозподілу селянських земель на користь заможних селян (куркулів). Куркулі повинні були стати опорою царського режиму і, одночасно, виробниками додаткового товарного хліба. Так, напередодні реформи в Україні поміщикам належало 63,9 млн десятин землі, селянам — 96,4 млн. десятин. Перерозподіл поміщицької землі при такому співвідношенні радикально б ситуацію не змінив.

Столипінська аграрна реформа передбачала:

- — руйнування общини, яка відіграла активну роль у виступах селян під час революції, і закріплення у приватну власність за кожним домогосподарем земельної ділянки, яка йому належить;
- надання кредитної допомоги селянам через Селянський земельний банк;
- переселення селян у малоземельні райони Сибіру, Північного Кавказу, Середньої Азії.

Одержуючи надільну землю у власність, селянин мав можливість об'єднати свої ділянки в один так званий відруб і або залишатися на старому помешканні, або виселитися на хутір, побудований на власній землі.

Столипін у проведенні реформ зустрів сильний опір як з боку правих, які не були зацікавлені у руйнуванні традиційного сільського укладу, так і з боку лівих (особливо есерів, більшовиків), які в розрахунку на майбутню революцію не бажали зменшувати соціальної напруги на селі. Селяни, побоюючись розорення, теж опирались реформі.

Аграрна реформа на українських землях

- В Україні реформи просувались найбільш успішно. Протягом 1907—1915 рр. в індивідуальну власність закріпили землю на Правобережжі 48% селян, на Півдні — 42%, на Лівобережжі — 16,5%. До 1916 р. в Україні було утворено 440 тис. хуторів (14% селянських дворів).

Ці показники були значно вищі у порівнянні з європейською Росією, де з общини вийшло 24% господарств, а на хутори — 10,3%.

У ході реформи значно активізувалась діяльність Селянського земельного банку, який протягом 1906—1916 рр. продав українським селянам 596,4 тис. десятин землі, переважно поміщицької.

Столипінська реформа значно збільшила масштаби переселення на Схід (Сибір, Казахстан, Північний Кавказ, Далекий Схід) з українських земель. Протягом 1906—1912 рр. переселилось близько 1 млн. осіб, але майже чверть їх повернулась.

Незважаючи на такі успіхи, столипінська реформа не виконала головного свого завдання: вона не створила опори царському режиму, не ліквідувала соціальної напруги на селі, а ще більше її загострила. До конфлікту селянин-поміщик додався конфлікт між заможним і бідним селянином.

Наслідки та результати реформ:

- Чисто економічні наслідки реформи були вражаючими: збільшилось виробництво товарного хліба, місто, за рахунок розорення частини селян, поповнилось дешевою робочою силою, були освоєні нові території на Сході.

З 1910 р. до 1913 р. посівна площа в українських губерніях зросла на 900 тис. десятин і загалом становила 22,9 млн. десятин. У 1913 р. було досягнуто найбільшого валового збору зернових - 1200 млн. пудів. Третина всієї продукції сільського господарства продавалася на внутрішньому й зовнішньому ринках. Частка України в експорті Російської імперії становила 25%, а щодо вивозу зернових - і того більше: понад 40%, 250—300 млн. пудів щорічно. Вона могла б бути ще більшою.

Завершити свої реформи П. Столипіну не вдалось. 1 вересня 1911 р. він був застрелений у Києві в оперному театрі. Поховано Столипіна на території Києво-Печерської лаври.